

« zurück blättern vor »

SZMERMEL subst. m., ab 1743; auch *szmergiel*, *szmyrgiel*. **1)** ‘Feuerwerk, Feuerwerksrakete mit schlangenartiger Flugbahn; auch übertr.’ – ‘fajerwerk o wężykowatym torze lotu, raca; też przen.’: 1743 BystrzInf Z1r, SP17 *Z iedney poiedynczey racy wiele innych pomnieyzych wypadnie, Jezeli kilka pomnieyzych rac álbo szmermeli nad prochem suchem w racy ofadzisz.* o 1769–1777 Zab.2 269, L *Człowiek podobny do płochego szmyrgla, Wścibski, łgarz, warchoł, nie stąpi bez figla.* o 1779 Kras.sat. 82, L *Po wieczery faierwerk; goście patrzą z sali, Wpadł szmermel między gumna, ftodoła się pali.* o vor 1812 L *Raca z szmermelami.* o 1834 PT IX 155-7, SJAM *lecz Major nie słuchał, / Znowu biegał po izbie, dymem gęsto buchał, / Podobny do szmermelu albo do rakiety.* o 1875 Lubow.Niet. 163, DOR *Szmermel puszczony rozrzuca już iskry na gawieź.* o 1882 Karw. Szkice 185, DOR *Puszczano bomby, race, szmermele i przeróżne kosztowne fajerwerki, które całe miasto w podziw wprowadzały.* o †1896 Kaczsk., Sw *Jakiś S[szmermel] ś[šie] spalił około niego, ołśnił go całkowicie i pozostawił w ciemności.* – L, SWIL, Sw, DOR (przestarz.). **2)** ‘einleitende Maßnahmen’ – ‘zachowanie, kroki poprzedzające właściwe posunięcie, działanie’: (1815–1823) 1913 Archiwum filomatów, Korespondencja III 51, KAWKURZ *dawałem do tego pierwsze szmermle dla jakiegoś ruchu.* o †1910 Gaw., Sw *Puszczal tylko małe szmermele przed stanowczym atakiem.* – nur Sw (przen.). **3)** ‘nicht wahrheitsgemäße oder sensationelle Nachricht, Gerücht’ – ‘nieprawdziwa lub sensacyjna wiadomość, plotka’: vor 1835 TROI *Szmermela komu puścić – J[emandem] einen blauen Dunst vormachen.* o vor 1861 SWIL *Puścić szmermla.* – SWIL (fig.), Sw (przen.). **4)** ‘schwülstiges Gerede’ – ‘szumny frazes’: [hapax] (1861) 1885 Szujski Portr. 136, DOR *Oracje przykrojone do chwili, kokietujące sentymentami i szmermelami.* – Sw (przen.), DOR (przen. przestarz.). **5)** ‘knirschendes Geräusch’ – ‘szmer, zgrzyt’: (†1864) 1869 Pot.L.Pam.I 307, DOR *Jak zacznie na skrzypicach warczyć, szmermele puszczać, to się aż w mozgownicy przewraca.* o 1927 Ejs.Pusz. 76, DOR *Polaty się tony czyste, srebrzyste, do kapania kropel perlistych podobne, przechodzące w drewniany stukot, zakończone skrzypiącym szmermelem.* – nur DOR. **6)** ‘eindrucksvoller, gehässiger Scherz’ – ‘efektowny, złośliwy dowcip’: [hapax] (1870–1871) 1951 Chłęd.Album 13, DOR *Gdy Brzytewka patrzy się bystro na krzesło przewodniczącego i wąsy przygryza, można być pewnym, że puści jakiegoś szmermela, który niejednemu osmoli czuprynę.* – nur DOR (przen. przestarz.). **7)** ‘Dreikäsehoch, Knirps’ – ‘malec, berbec’: Sw. ◊ **Var:** *szmergiel* subst. m. – L, SWIL, Sw; *szmermel* subst. m., 1743 BystrzInf 1r, SP17 – L, SWIL, Sw, DOR; *szmyrgiel* subst. m., [hapax] 1769–1777 Zab.2

269, L – L, SWIL, SW (m. u.). ◊ **Etym:** nhd. *Schwärmer* subst. m., ‘Name eines Feuerwerkskörpers’, GRI, nur für Inh. 1. ◊ **Hom:** ↑*szmergiel*. ❖ Die Formen *szmyrgiel*, *szmergiel* entstanden vielleicht unter dem Einfluß von *szmergnąc* (LINDE), *szmergac* ‘rauschen, rasseln’, ‘vorbeirauschen’ (DOROSZEWSKI). Die Homonymie mit ↑*szmergiel* ist wohl zufällig.

« zurück blättern vor »